
NOTE

TRANSCRIEREA NUMIRILOR GEOGRAFICE STRĂINE ÎN TEXT ROMÎNESC

DE

C. M. ȘTEFĂNESCU

Scrierea numirilor geografice — ca și a celorlalte nume proprii — străine în text românesc a pus în încercătură și a creat totdeauna dificultăți majorității geografilor, istoricilor și publiciștilor. Cauza este faptul că nici unul din forurile competente — vechea Academie, fosta Societate de geografie, facultățile de geografie — n-a stabilit norme de transcriere.

De cele mai multe ori, pentru numirile din limbile care folosesc alfabetul latin se păstra ortografia limbilor respective, în afară de numirile tradiționale, cu formă românească (Londra, Viena etc.). Excepțiile au fost puține. Așa, spre exemplu, deseori, mai ales în timpul primului război mondial și câțiva ani după aceea, se întâlnea, parțial adaptată la ortografia românească, grafia *Dunchere* pentru *Dunkerque*.

Pentru numirile din limbile care întrebunțează alt alfabet decât cel latin sau alte sisteme de scriere — mai ales pentru numirile asiatice și africane — nu exista nici o normă. Ele apăreau în lucrările românești așa cum le întâlneau autorii în diferite lucrări străine, neglijându-se faptul că aceste numiri erau transcrise după sistemul limbii în care era redactată lucrarea respectivă. Alții au intervenit greșit, stingaci, creînd deseori confuzii; astfel s-a întrebunțat forma greșită *Cuveil* sau *Coveil* în loc de *Coueil*, sau *Saravae*, în loc de *Saravae* etc.

Din cauză că numirile erau reproduse ca atare din literatura de specialitate engleză, franceză, germană etc., se întâmpla să se folosească una și aceeași numire scrisă în mai multe feluri. Așa, de pildă, pentru *Sicocu* întâlnim variantele ortografice: *Shikoku* (engl.), *Chikokou* (fr.), *Schikoku* (germ.), *Scicocu* (ital.), *Xicoco* (portug.); pentru numirea *Șanghai*: *Shanghai* (engl.), *Changhaï* (fr.), *Schanghai* (germ.), *Scianghai* (ital.), *Șanghai* (rus.); numirea *Cifu* se transcria *Cheefoo* (engl.), *Tehifou* (fr.), *Tschifu* (germ.), *Cifu* (ital.); numirea *Maisur* se grafia *Mysore* (engl.), *Maïssour* (fr.), *Mais(s)ur* (germ., ital.); numirea *Iemen* se găsea sub formele *Yemen* (engl.), *Yemen* (fr.), *Jemen* (germ.), *Iemen* (ital.); *Chenia* se putea întâlni sub formele *Kenya* (engl., fr.) *Kenia* (germ.), *Chenia* (ital.); numirea *Fiji* se întâlnea sub formele *Fiji* (engl.), *Fidji* (fr.), *Fidschi* (germ.) *Figi* (ital.); numirea *Singapur*: *Singapore* (engl.), *Singapour* (fr.), *Singapur* (germ., ital., span.) etc.

Se ajungea uneori la situația de a nu se recunoaște unele numiri și de a se considera ca numiri diferite una și aceeași numire.

Au fost totuși mulți, în trecut, care au încercat, pe cât posibil, să le transcrie fonetic — în limitele documentării de la acea vreme și prin intermediul limbilor din vestul Europei în care ne parveneau cele mai multe lucrări de geografie.

Pe lângă multe numiri scrise greșit sau în grafii străine, în vechile atlase geografice românești apăreau și numiri transcrise fonetic, pentru a fi accesibile publicului nostru.

Astfel, în atlasul lui D. D. Georgescu — partea I, în atlasul prof. N. Gheorghiu (ediția a III-a, în atlasul lui C. Teodorescu și N. A. Constantinescu, apar numiri ca : *Tugurt, Tat, Caveri, Anan, Tananarivo, Iemen, Singapur, Rangun, Socotra, Ubanghi, Șari, Malaca, Vindia, Beirut, Șiraz* și altele.

Harta oceanului Pacific, lucrată sub conducerea prof. M. Brătîlă și tipărită în anul 1898 la București, conține grafiile corecte : *Banca, Pontianae, Lomboc, Chinabalu, Rangun, Curo Șio, Chiușiu, Tochio, Iocohama, Chiolo, Figi, Mauna Chea* și altele.

Și atlasul geografic românesc publicat în 1953 conține o serie de numiri transcrise corect. La p. 18 : *Tugurt, Tobruc, Beirut*; la p. 49 : *Larisa, Iraction, Carpatos*; la p. 50 : *Stanehe Dimitrov, Petrici, Șipea, Colarovgrad, Pazargic, Balcic, Hascovo, Tasos*; la p. 54 : *Liubliana, Sebenic, Sisac, Dubrovnic*; la p. 58 : *Socotra, Tar, Irauadi, Rangun, Singapur*; la p. 63 : *Cenab, Lahor*; la p. 66 : *Murzue, Șari, Ubanghi, Camerun, Cabinda, Beciuana, Tanganica Harar, Careima, Uadi Halfa, Asiul, Beirut*.

Numărul greșelilor de transcriere a numirilor geografice din acest atlas este însă foarte mare, comparativ cu celelalte atlase citate, ținînd cont de anul apariției lui. Să cităm cîteva : *Tell-Aviv* în loc de *Tel Aviv*, *Amman* în loc de *Aman* (p. 57); *Yemen* în loc de *Iemen*, *Delhi*, în loc de *Deli*, *Tsindao* în loc de *Țintao* (p. 60); *Phenian* în loc de *Piñian*, *Kanasava* în loc de *Canazava*, *Jokohama* în loc de *Iocohama* (p. 64); *Akra* în loc de *Aera*, *Abidjan* în loc de *Abigean*, *Jaunde* în loc de *Iaunde*, *Kassai* în loc de *Casai*, *Djibuti* în loc de *Gibuti*, *Rubenzori* în loc de *Runzoro* (p. 66) etc.

În manualul de geografia continentelor pentru clasa a VI-a, al Ministerului Învățămîntului, tipărit în 1953, găsim de asemenea numiri scrise corect și numiri scrise greșit. Scrise corect sînt numiri ca : *Malaca* (p. 35), *Hinduceș* (p. 41), *Chenia* (p. 153), *Pachistan și Malaia* (p. 154), *Șanghai* (p. 175), *Steiuan* (p. 176), *Cobe și Hoccoido* (p. 189), *Tochio, Osaka, Nagoia, Iocohama* (p. 193), *Calahari* (p. 217), *Uruguai* (p. 235), *Mauna Chea* (p. 269). Desigur sînt numeroase și greșelile ; *Barenș și Spitzberg* în loc de *Barents și Spitzbergen* (p. 7), *Curo-Șivo* în loc de *Curoșio* (p. 46), *Singapore* în loc de *Singapur* (p. 153), *Iantzelzian, Hoanho și Siltzian* în loc de *Ianșt, Huanhă și Siștîan* (p. 174), *Tiantzîn și Hancou* în loc de *Tienșin și Hancău* (p. 180), *Phenian* — și încă indicat între paranteze : *Fenian* !? — în loc de *Piñian* (p. 186), *Djamsedpur* în loc de *Geâmședpur* (p. 205).

★

Toate lucrările, atlasele și manualele citate mai sus au apărut într-o perioadă cînd nu se stabilise nimic precis cu privire la scrierea numirilor geografice străine. După cum reiese din exemplele date, multe numiri au fost scrise corect și în trecut, din inițiativa autorilor, care au căutat să înlesnească pronunțarea lor de către cititori. Alte numiri — și acestea au fost mai numeroase — au fost scrise greșit, în transcrierea engleză, franceză, germană etc., fapt care a dus la denaturarea pronunției lor de către romîni și în unele cazuri, la înecătășenirea — din păcate — a unora dintre ele sub o formă diferită de cea reală, corectă. Printre acestea din urmă sînt : *Ceilon* (corect *Silon*), *Calcuta* (corect *Călcăta*), *Havai* (corect, *Hauai*) *Mosul* (corect *Măusel*) etc.

În anul 1953, Academia R.P.R. a publicat noile norme ortografice, însoțite de un bogat index de cuvinte, sub numele de „Mic dicționar ortografic”. Noile norme au devenit, odată cu aprobarea lor prin H.C.M. nr. 3135, din 16 septembrie 1953, linia de stat în domeniul scrierii noastre. Ele cuprind două capitole aparte — V (art. 143) și VI (art. 144, 145, 146) — care stabilesc scrierea numelor și a cuvintelor străine în text românesc. Pentru numele din

limba rusă se prevede transcrierea mai cu seamă după principiul grafic; pentru numele din limbile care folosesc alfabetul latin, transcrierea după principiul grafic — adică respectarea, în scrierea lor, a ortografiei limbilor respective —; iar pentru cele din limbile care nu folosesc alfabetul latin, exceptând limba rusă, transcrierea după principiul fonetic — cât mai apropiată de pronunțarea originală. S-a stabilit scrierea fonetică pentru numele din această categorie de limbi atât pentru faptul că în grafia originală ele ar fi inaccesibile cititorilor, iar tipografiile noastre nu dispun de literele și semnele limbilor acestora, cât și pentru faptul că ele se transcriu în fiecare țară altfel, după regulile ortografice ale limbilor respective — franceză, germană, engleză, rusă, italiană etc. Astfel se evită denaturarea pronunției lor, iar una și aceeași numire nu va mai fi scrisă în mai multe feluri, — după diverse grafii străine, — ci conform regulilor ortografice ale limbii române și caracteristicilor ei.

Prevederile acestor două capitole nu au fost aplicate decât parțial în tipăriturile noastre din ultimii ani și aceasta fie din comoditate sau lipsă de pricepere, fie din spiritul de ploconire în fața scrierii din limbile din occident și de dezapreciere a ortografiei noastre. Aceasta, cu toate că Institutul de cercetări geografice, de comun acord cu Institutul de lingvistică, a atras atenția în mod oficial editurilor și redacțiilor ziarelor în problema ortografiei numirilor geografice străine, indicând felul corect în care trebuie scrise acestea. S-a atras, de asemenea, atenția și Radiodifuziunii române în privința pronunțării numirilor geografice străine — atât de frecvente mai ales în radio-jurnale — aceasta ca o urmare firească, directă, a felului în care se scriu aceste numiri conform noilor reguli ortografice. Totuși nu s-a ținut seama decât parțial de aceste sesizări.

Așa, spre exemplu, abundă în astfel de greșeli broșura conf. N. Djamo, intitulată „Africa, continent de mari bogății și neagră mizerie”, tipărită în 1956; broșura dr. I. Pătruț, intitulată „Producția de țigări a lumii”, tipărită în 1957; lucrarea lui Victor Corvin Papin „Sedimente marine actuale”, editată în anul 1957 de către Editura Științifică, și o serie de broșuri cu caracter geografic editate de Editura Științifică.

Pe o linie justă, progresistă, merge, în schimb, Editura de stat pentru literatura politică, care a început să aplice pe scară largă prevederile capitolelor citate mai sus din normele ortografice ale Academiei R.P.R. De exemplu, în publicația „Probleme internaționale” nr. 1, cele mai multe numiri apar scrise corect: *Geacarta, Surabaia, Giochiacarta, Macasar, Palembang* (p. 49), *Cambogea, Ceilon* (p. 60) *Rangun, Bancoc, Bliton, Cucin, Pontianac, Sarauac, Sandacan, Balicpapan, Bangearmasin, Sămaran, Mânado, Geailolo, Seram* etc. pe harta de la pagina 48.

Presa a făcut pași mai mărunți în această direcție și se constată încă inconsecvențe. Astfel în ziarul „Scnteia” din 5 iulie 1956 apare forma greșită *Delhi* iar în numărul din 13 iulie 1956, forma corectă *Deli*; în numărul din 26 iunie 1956 forma greșită *Calcutta*, iar în cel din 18 iulie 1956 forma corectă *Calcuta*.

În colecția ziarului „România liberă” din 1956 apar — de asemenea — sporadic, forme corecte: *Aman* (8 ianuarie), *Cașmir* (4 aprilie), *Pechin* (4 iunie), *Ceilon* (7 iulie), *Deli* (7 iulie), *Geacarta* (16 iulie), *Pachistan* (21 iulie) etc.

Cele mai numeroase greșeli în scrierea numirilor geografice în presă se pot constata în ziarele „Informația Bucureștiului” și „Scnteia tineretului”.

Față de situația arătată, s-a pus problema curmării acestor greșeli, a inconsecvențelor și a fluctuațiilor în scrierea numirilor geografice, prin alcătuirea, pe baza capitolelor V și VI din regulile ortografice ale Academiei R.P.R., a unui normativ special al scrierii numirilor geografice ca un supliment al Micului dicționar ortografic.

În acest scop, pe baza consultării de documente, prin consultarea cunoscătorilor limbilor asiatice, a misiunilor diplomatice străine acreditate în țara noastră, a orientaliștilor și a unor persoane competente care au vizitat Orientul, a fost elaborat „Micul dicționar al scrierii numirilor geografice”, care apare sub egida Academiei R.P.R. și stabilește o grafie unitară a numi-

rilor geografice. Acest mic dicționar constituie o completare a capitolelor V și VI din noile reguli de ortografie, o aplicare a lor la transcrierea numirilor geografice străine, cuprinzând, în prima parte, cifrul, modul concret în care trebuie făcută transcrierea, cu numeroase exemplificări, iar în a doua parte un index al principalelor numiri și al numirilor cu formă românească care se traduc.

Dat fiind că numirile din limbile care folosesc alfabet latin se transcriu ca în limba respectivă — și deci nu prezintă dificultăți — și că pentru transcrierea numirilor din limba rusă există un amplu tablou de corespondențe în „Micul dicționar ortografic”, centrul de gravitate al acestei lucrări se axează mai cu seamă pe transcrierea numirilor din limbile care folosesc alte alfabet, alte sisteme de scriere — pictografic, ideografic, silabic — sau nu au scriere de loc — îndeosebi a celor din Asia și Africa.

Reproducem aici câteva din prevederile „Micului dicționar al scrierii numirilor geografice”. Pentru această de-a doua categorie de limbi, în linii mari, se va scrie :

- *ce* și *ci* în loc de *ch* (engl.), *tch* (fr.), *tsch* (germ.). Ex : *Ceanșa, Citagong.*
- *c*, *ch* în loc de *k*, *q* sau *qu*. Ex. : *Cuantun, Chenia, Coela, Cuition, Socotra.*
- *f* în loc de *ph*. Ex. : *Florina, Efes, Filipine, Fanran.*
- *ge* și *gi* în loc de *j* (engl.), *dj* (fr.), *dsch* (germ.). Ex. : *Geziră, Gibuti.*
- *i* în loc de *y*. Ex. : *Iemen, Ceilon, Iocohama.*
- *s* în loc de *ss*. Ex. : *Asuan, Asam, Casai, Niasa.*
- *ș* în loc de *sh* (engl.), *ch* (fr.), *sch* (germ.). Ex. : *Șiocu, Șanghai, Șolapur.*
- *ț* în loc de *ts* sau *tz*. Ex. : *Ținan, Tiențin.*
- *v* sau *u* (după caz) în loc de *w*. Ex. : *Sumbava, Hawai, Uănsan, Taiuan.*

De asemenea, se mai arată avantajul existenței în limba română a sunetelor și literelor *ă* și *î*, caracteristice limbilor orientale, dar neîntlnite la cele din Occident — nevoite să folosească *y* sau *e* pentru *î* (*Grozniî* pentru *Grozni*, *Yangtse* pentru *Ianș* sau *a*, *o*, *u*, *e*, *ö* pentru *ă* (*Srinagar* pentru *Srinăgăr*, *Kanker* pentru *Căncăr*, *Wonsan* pentru *Uănsan*, *Punjab* pentru *Pângeab*, *Pjôngjang* pentru *Piănian*). Această ne ajută să redăm și mai fidel pronunția corectă a numirilor din Asia și Africa de nord.

Acest mic dicționar vine să consfințească, odată în plus, și numirile tradiționale, adaptate, în decursul vremii, la specificul limbii noastre, devenite astfel un bun al limbii române — și care trebuie respectate cu mare strictețe — deși nu corespund pronunțării originare. Așa e cazul cu numiri ca : *Țara Galilor, Londra, Bretania, Tuluza, Sena, Marsilia, Provednșă, Alzacia, Geneva, Bolonia, Florența, Copenhaga, Brema, Colonia, Lipsca, Drezda, Viena, Budapesta, Debrefin, Boemia, Praga, Varșovia, Cracovia, Liov, Vilna, Moscova, Odesa, Rahova, Ruscuc, Plevna, Belgrad, Scoplia, Bitolia, Corișa, Salonic, Corint, Adrianopol, Sculari, Smirna, Ierusalim, Meca, Moca, Basora, Teheran, Bombai, Calcuta, Iava, Pechin, Filadelfia, Misisipi, Misuri, Cairo, Alexandria, Maroc, Alger, Cap și altele.*

Aceste forme au fost consacrate de-a lungul deceniilor — unele chiar de veacuri — și s-au înrădăcinat adânc în vorbirea noastră. Foarte puțini au fost aceia care — din același spirit de ploconire, de care am mai amintit, sau din snobism — au folosit formele străine ale acestor numiri. Cei mai mulți însă au respectat formele tradiționale, românești.

Le găsim — în cea mai mare parte — atât în atlasele geografice citate est și în manualele de geografie mai vechi, ca de exemplu manualele profesorilor S. Mehedinți și V. Mihăilescu, manualele prof. N. Gheorghiu, manualele prof. V. Hilt și altele.

În atlasul geografic românesc tipărit în 1953 sînt, de asemenea, numiri tradiționale : *Copenhaga, Lucerna, lacul Constanța, Debrefin, Seghedin, Belgrad* (p. 44), *Pola, Eubeea, Corint, Ruscuc* (p. 49), *Muzachia, Colonia, Ohrida* (p. 51), *marea Mlneei, Bretania, Normandia, Picardia, Gasconia, Savoia, Burgundia, Colonia* (p. 53); *Filadelfia, Apalași, Havana* (p. 68).

În geografia continentelor publicată în 1953 de Ministerul Învățămîntului, la fel : *Cherci, Crimeea* (p. 4), *Cola, Noua Zemlie* (p. 7), *Tamisa, Sena, Oca, Cama, Geneva* (p. 19), *Cameiatca, Iava, Cipru* (p. 36), *Calcuta* (p. 203), *Paraguai, Uruguai* (p. 235) etc.

În unele lucrări și chiar în presă cteodată, apar anumite numiri traduse greșit în românește de către semicunoscători ai limbilor din care au făcut traducerea. Așa, spre exemplu, în loc să se traducă *Țara Focului, Coasta Aurului, Coasta Fildesului, canalul Suez* (la fel ca și: canalul *Panama, canalul Volga-Don, canalul Kiel, canalul Bega*), marea *Azov* etc., s-a tradus greșit: *Țara de Foc, Coasta de Aur, Coasta de Fildes, canalul de Suez, marea de Azov* etc. Alteori au fost folosite greșit, adoptându-se transcrierea germană, formele germane *Genua* și *Mantua* pentru *Genova* și *Mantova*.

Tot din necunoașterea suficientă a anumitor limbi de către unii autori s-au tradus incorect unele numiri și termeni geografici, ca de pildă *munții Cordilieri* — formă profund greșită și care înseamnă „munții munți” (sp. cordillera = munți, lanț muntos), în loc de *cordiliera nordamericană*; tot așa, *Anzii Cordilieri*, în loc de *munții Anzi, cordiliera Anzilor* sau *cordiliera andină* (sp. cordillera de los Andes); alt exemplu de traducere greșită este expresia *munții Coastelor* în loc de *munții Coastei* (Coast Range). De asemenea, s-a folosit uneori pluralul spaniolului *pampa* — adică *pampas* — drept singular, creîndu-i pluralul *pampasuri*!? Formele corecte românești sînt *pampa* pentru singular și *pampe* pentru plural. S-a tradus de asemenea greșit *canalul Mlneii* în loc de *marea Mlneii*.

★

Micul dicționar al scrierii numirilor geografice dă și cîteva precizări suplimentare. Astfel se stabilește, printre altele, ca atunci cînd numirea geografică trebuie întregită printr-un substantiv comun care să exprime fenomenul sau obiectul geografic pe care-l reprezintă numirea, acest substantiv se scrie cu inițială minusculă: *munții Alpi, podișul Valdai, vulcanul Vezuviu, cîmpia Padului, della Nilului, fluviul Volga, rîul Misuri, depresiunea Turfan, deșertul Calahari, capul Finisterre, insula Sicilia, arhipelagul Franklin, strîmtoarea Gibraltar, marea Neagră, canalul Bega, canalul Suez, golful Mexic, marea Barents, marea Neagră, oceanul Atlantic, lacul Tangania, valea Eufratului, cascadele Niagara, orașul Lasa* etc.

Și în această privință, era o adevărată anarhie. Astfel, în lucrarea lui Victor Corvin Papiu editată în 1957 de Editura Științifică și intitulată „Sedimente marine actuale”, apar, la p. 36: Oceanul Pacific și Oceanul Atlantic, iar la p. 41: *oceanul Pacific și oceanul Atlantic*; la p. 12: *munții Alpi*, iar la p. 45: *Munții Alpi*; la p. 30: *Marea Baltică*, iar la p. 47: *marea Baltică*.

De asemenea cu minuscule trebuie scrise și adjectivele din componența denumirilor: *Volga superioară, Rinul inferior, Caucazul mare, Orientul apropiat, America de nord, Asia centrală, Alpii orientali, Camerunul francez* etc.

★

Micul dicționar al scrierii numirilor geografice se adresează atît specialiștilor și învățămintului cit și presei, editorilor și marelui public, care nu au avut, pînă în prezent, nici un îndrumător special în ceea ce privește scrierea corectă a numirilor geografice străine și servește în același timp ca ghid și pentru transcrierea celorlalte nume și cuvinte străine.

Micul dicționar al scrierii numirilor geografice curmă fluctuațiile și inconsecvențele și fixează formele corecte, unice și obligatorii de denumire, avînd, înainte de toate, un caracter de normă.

UN ARTICOL DESPRE AL. LAMBRIOR

În „Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza” din Iași (seria nouă), secțiunea a treia (științe sociale) tom II, an. 1956, fasc. 1—2, atenția cititorului este reținută, printre altele, de un interesant articol despre Alexandru Lambrior semnat de prof. D. Gafițanu. Importanța acestui articol este mare înții pentru că se ia în discuție activitatea unuia dintre